

ORAȘUL BÂRLAD – ORIGINE ȘI EVOLUȚIE PÂNĂ ÎN SECOLUL XVII

Manuela Ghiurcă

La ville de Bârlad – origine et évolution jusqu'au XVIIe siècle Résumé

La ville de Bârlad est située à carrefour des anciennes routes commerciales. Sa situation géographique particulière et les ressources économiques existantes dans la région ont déterminé le développement de la ville.

Le foyer de la ville est situé entre les collines Fălciu et Tutova, avec un microclimat spécifique, avec une température moyenne annuelle de 9,5°C et des précipitations suffisantes. La région bénéficie d'un réseau hydrographique riche et des sols qui offrent des conditions propices à l'agriculture et l'élevage, une flore et une faune variées et certaines des richesses du sous-sol. Tous ces facteurs ont créé des conditions favorables pour la vie humaine depuis les temps anciens.

La zone géographique où est le foyer la ville de Bârlad est caractérisée par des éléments naturels favorables pour la vie humaine. La zone a été habitée depuis le Paléolithique jusqu'à nos jours.

Il est admis que la première attestation en documents de la ville de Bârlad est mentionnée dans un document, le 28 Juin 1401, où est mentionné le propriétaire foncier Negru ainsi témoin.

À partir du 28 Juin 1401 la ville de Bârlad est fréquemment mentionnée dans les documents. Il y a des nombreuses informations sur l'économie de l'époque, des relations commerciales existantes dans la région, mais avec des autres pays, des diverses transactions foncières, des aspects juridiques, administratives, sociales, politiques et culturels.

Ces sources écrites ne sont pas suffisantes pour clarifier tous les aspects sur l'origine et l'évolution de la ville de Bârlad, mais elles sont très importantes pour les conclusions qui s'imposent. Les sources écrites, analysées conjointement avec les sources archéologiques existantes contribuent à façonner une image plus claire de la ville médiévale de Bârlad.

Les fouilles entreprises ont une contribution importante pour l'histoire de Bârlad. Les recherches archéologiques ont révélé des habitations, des fours, des fragments de poteries, des objets en fer, des pièces de monnaie et des os d'animaux.

La ville était dirigée par des groupes administratifs, représentant les citoyens et le dirigeant, ils ont eu des obligations administratives, foncières et judiciaires. Il y a de nombreux documents dans lesquels les groupes administratifs sont attestés.

La ville de Bârlad possédait comme les autres villes de la Moldavie, des habitations et des boutiques, des terres agricoles, qui comprenaient des champs, des pâturages, des prairies, des vignes, des vergers, des ruchers, des lacs, des moulins et des forêts. Mais au-delà de la frontière les villes ont eu un terrain qui s'appelait *ocol* (détour) et qui avait plusieurs villages situés autour de la ville.

La population de la ville de Bârlad au Moyen Âge, du point de vue ethnique, a été mixte. Les Roumains étaient la majorité mais il y avait aussi des Hongrois, des Arméniens, des Juifs, des Bulgares, des Russes, des Allemands, des Bohémiens.

Au Moyen Âge la condition sociale et religieuse a été très importante. Du point de vue social, comme en témoignent les documents, en Moldavie ont existé plusieurs catégories des nobles et des dignitaires, des prêtres et des moines, des artisans, des commerçants des paysans et des esclaves. L'élément social essentiel a été représenté principalement par des artisans et puis des commerçants. La vie commerciale a connu un développement spéciale entre XVe-XVIe siècles, chose certifiée par des privilèges commerciaux accordés par les dirigeants de Moldavie.

Les villes étaient des centres du pays avec une grande importance économique et administrative mais, sans doute, elles ont été également des places pour les grands événements culturels et artistiques.

Les sources écrites et archéologiques attestent que la ville de Bârlad a eu au Moyen Âge un rôle particulièrement important.

Mots clés: *la ville de Bârlad, les privilèges commerciaux, Moyen Age, la première attestation, origine et évolution*

Cuvinte cheie: *orașul Bârlad, privilegiile comerciale, epoca medievală, atestarea documentară, origine și evoluție*

În primele documente existente, orașul Bârlad apare menționat ca fiind un centru vamal important. Așezarea geografică favorabilă activității umane, precum și unele condiții social istorice au determinat apariția și dezvoltarea orașului, care în anumite perioade s-a înscris între cele mai importante centre urbane din Moldova. De-a lungul văilor, încă din cele mai vechi timpuri, s-au organizat drumuri, permițând orașului bune legături cu așezările din preajmă și de la distanțe apreciabile. Pe lângă orașul Bârlad, după cum este consemnat în documente, trecea „drumul cel mare pe care se transporta spre Polonia și părțile de sus ale Moldovei, mărfurile venite din Turcia și din Muntenia”¹.

1. Cadrul fizico-geografic

Bârladul este așezat „pe râul cu același nume”², în sectorul sudic al Podișului Moldovei. Orașul se situează în zona de contact dintre dealurile Fălciului la est și colinele Tutovei la vest, ambele forme de relief fiind subunități ale Podișului Bârladului. În zonă sunt mai multe văi în confluență: dinspre est valea Popeni, a Trestianeii și a Jăravățului; dinspre nord văile Horoiata și Simila; din nord-vest râul Tutova³.

Valorile altitudinale cele mai ridicate ale dealurilor din apropierea orașului se

¹ I. Antonovici, **Documente bârlădene**, vol. IV, **Acte dela mulți șoltuzi și dregători ai Bârladului și alte acte vechi de prin seculii XV, XVI, XVII, XVIII, XIX. Cu 2 facsimile în text și alte 2 anexate la fine**, Bârlad, 1924, p. 92, nr. LVI.

² D. Cantemir, **Descrirea Moldovei**, prefată Ion Ciocanu, Chișinău, Editura Hyperion, 1992, p. 22.

³ Al. Roșu, **Geografia fizică a României**, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1980, p. 413.

înregistrează în Dealul Crângului, 311 m (la vest) și Dealul Mare, 264 m (la est). Relieful este format din dealuri și văi largi, orientate preponderent nord-sud. Altitudinea maximă: 485 m – Dealul Mângăralei, în nord-vest și 425 m – Dealul Cetățuii, în partea de nord-est. Altitudinea medie este de 250-350 m. Altitudinea minimă este de 10 m în lunca Prutului⁴.

Regiunea în care este așezat orașul Bârlad se încadrează în climatul temperat-continental, temperatura medie anuală fiind de 9,5°C, iar direcția predominantă a vântului este nord și sud. Rețeaua hidrografică este reprezentată în special de cursul mijlociu al râului Bârlad, cu afluenții Vaslui, Crasna, Tutova și Zeletin, iar în partea de sud-est a județului de râul Elan, afluent al Prutului. Zona oferă soluri care asigură condiții bune pentru agricultură și creșterea animalelor, floră și faună variată, precum și unele bogății ale subsolului⁵.

Varietatea reliefului, rețeaua hidrografică densă, fertilitatea solului și particularitățile climatice din zona Bârladului au contribuit încă din vechime la desfășurarea cu intensitate a vieții în această parte a Moldovei.

2. Dovezi ale locuirii în zonă până la apariția orașului

Vatra orașului Bârlad și împrejurimile sale au fost locuite încă din cele mai vechi timpuri. Cercetările arheologice întreprinse în orașul medieval Bârlad, precum și în împrejurimile acestuia, au scos la suprafață numeroase artefacte care atestă locuirea neîntreruptă încă din paleolitic⁶.

Prezența omului vânător-culegător a putut fi identificată prin intermediul artefactelor descoperite la Banca, Sîpeni-Blăgești, Perieni, Murgeni, Mănăstirea-Mălușteni și Mălușteni⁷.

Urme de locuire din neolitic au fost descoperite în zona orașului Bârlad în urma investigațiilor întreprinse la Perieni⁸, Trestiana-Grivița⁹, Bârlălești-Epurenii¹⁰,

⁴ Coord. Gen. M. Măciu, Aurora Chioreanu, V. Vlăsceanu, **Enciclopedia geografică a României**, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, p. 769-779; **Județele României Socialiste**, București, 1969, p. 511-514.

⁵ **Idem**.

⁶ G. Coman, **Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui**, București, 1980, p. 43-285; Al. Andronic, **Mărturii arheologice privind continuitatea de locuire pe meleagurile vasluiene**, în *ActaMM*, I, 1979, p. 9-18.

⁷ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Emilia Zaharia, **Așezări din Moldova de la paleolitic până în secolul al XVIII-lea**, București, Editura Academiei, 1970, p. 310-311, 328, 349-356, 357; G. Coman, **op.cit.**, p. 55-56, 74-76, 173-176; N. Zaharia, **Descoperiri paleolitice în Moldova efectuate între anii 1952-1957**, în *ArhMold*, I, 1961, p. 34-35; M. Brudiu, Eugenia Popușoi, **Cercetări paleolitice la Mălușteni (jud. Vaslui)**, în *Carpica*, IV, 1971, p. 21-29.

⁸ M. Petrescu-Dîmbovița, **Sondajul stratigrafic de la Perieni**, în *Materiale*, III, 1957, p. 65-82; G. Coman, **op.cit.**, p. 106.

⁹ Eugenia Popușoi, **Trestiana. Monografie arheologică**, Bârlad, Editura Sfera, 2005, p. 7-12.

¹⁰ A. Nițu, **Reprezentări antropomorfe în decorul plastic al ceramicii de stil Cucuteni A**, în *SCIV*, 18, 4, 1967, p. 554; Idem, **Reprezentări feminine dorsale pe ceramica neo-eneolitică carpato-balcanică**, în *MemAntiq*, II, 1970, p. 85; Idem, **Noi descoperiri de reprezentări antropomorfe în relief pe ceramica Cucuteni A**, în *Carpica*, IV, 1971, 82-88; G. Coman, **op.cit.**, p. 127-130; M. Rotaru, **Un ciocan dublu**

Epurenii¹¹, Dodești-Viișoara¹², Igești-Blăgești¹³, Banca¹⁴, Ivești, Simila-Zorleni, Fedești-Șuletea, Lățești-Murgeni, Mălușteni, Bârlad¹⁵. Vestigiile descoperite au contribuit la cunoașterea culturii materiale și spirituale a triburilor locale de agricultori.

Pentru epoca bronzului, în vatra orașului Bârlad și împrejurimile sale, au fost identificate, în urma cercetărilor efectuate, mai multe așezări, majoritatea aparținând bronzului mijlociu și târziu, cum ar fi cele de la Epurenii¹⁶, Perieni¹⁷, Pogana¹⁸, Banca, Podu Pietriș-Perieni, Simila-Zorleni, Bârlălești-Epurenii, Blăgești, Bozia-Fâlcu, Bârlad¹⁹. Prin descoperirile enumerate s-a remarcat predilecția populației din această zonă pentru agricultură și creșterea vitelor²⁰.

Deosebite sunt obiectele de bronz descoperite la Cârja-Murgeni, Puiești, precum și depozitele de bronzuri de la Bârlad, Bozia-Fâlcu, Duda-Epurenii și Ghermănești-Banca, Tomești-Pogana, care au permis stabilirea a trei serii cronologice caracteristice pentru întreaga Moldovă de la sfârșitul epocii bronzului și începutul primei epoci a fierului, Hallstatt. Toate aceste descoperiri atestă, în zona orașului Bârlad, prezența triburilor tracice de agricultori și păstori, cu puternice legături cu Transilvania, unde la acea vreme, metalurgia bronzului a atins apogeul²¹.

Unele materiale, descoperite prin cercetări sistematice precum cele de la Epurenii, Banca, Pietriș-Perieni, Simila-Zorleni, Buda-Epurenii, Bursuci-Epurenii, Bârlad au pus în evidență prezența unor comunități din Hallstat (secolele X-IV î.Hr.) în zona orașului Bârlad²².

descoperit la Bârlălești, în *ActaMM*, XXX, vol. I, 2009, p. 7-8.

¹¹ Elvira Safta, **Epurenii, com. Epurenii, jud. Vaslui**, în *CCA. Campania 2000*, Suceava, 2001, p. 81.

¹² A. Nițu, **Reprezentări feminine**, p. 83; G. Coman, **op.cit.**, p. 265-267.

¹³ Eugenia Popușoi, **Aspecte ale elementelor vestimentare în plastica de la Igești, com Blăgești (jud. Vaslui)**, în *Carpica*, IV, 1971, p. 89-94; G. Coman, **op.cit.**, p. 76-78; M. Rotaru și colab., **Săpăturile arheologice de la Igești-„Scândureni”, comuna Blăgești, județul Vaslui (campania 2007)**, în *ActaMM*, XXVIII-XXIX, 2007-2008, p. 12-23.

¹⁴ Ruxandra Maxim-Alaiba, **Banca, „Șapte case”, jud. Vaslui**, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p. 10.

¹⁵ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Emilia Zaharia, **op.cit.**, p. 312-313, 324, 323, 344-345, 347-348, 349.

¹⁶ Eugenia Popușoi, **Epurenii, jud. Vaslui**, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p. 46; G. Coman, **op.cit.**, 1980, p. 126.

¹⁷ Eugenia Popușoi, **Perieni, „La Rateș”, jud. Vaslui**, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p. 85.

¹⁸ Eadem, **Pogana, „Râpa Mâții”, jud. Vaslui**, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p. 89.

¹⁹ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Emilia Zaharia, **op.cit.**, p. 310-311, 310-311; 312-313, 328-329, 332, 339-341.

²⁰ A.C. Florescu, **Contribuții la cunoașterea culturii Noua**, în *ArhMold*, II-III, 1964, p. 145-147; T. Udrescu, **Descoperiri arheologice în jumătatea sudică a Moldovei cu privire la Cultura Noua**, în *Carpica*, VI, 1973-1974, p. 20-23.

²¹ M. Petrescu-Dîmbovița, **Depozitele de bronzuri din România**, București, Editura Academiei, 1977, p. 77, 144-145.

²² Eugenia Popușoi, **Epurenii...**, p. 46; N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Emilia Zaharia, **op.cit.**, p. 310-

Continuitatea de locuire în județul Vaslui, în zona orașului Bârlad, este dovedită și pentru a doua epocă a fierului. Au fost descoperite monede de argint, imitații locale după tetradrahma lui Filip al II-lea, numite de tip Huși-Vovriești la Bârlad, Epurenii, Murgenii, și o serie de importuri elenistice documentate de descoperirea numeroaselor vase grecești și de răspândirea în lumea geto-dacică a monedelor macedonene de la Filip al II-lea și Alexandru cel Mare, așa cum o dovedesc descoperirile de la Bârlad, Murgenii, Fedești-Șuletea²³, ceea ce constituie o mărturie a stadiului de dezvoltare social-economică a zonei, care în secolele III-II î.Hr. avea propria monedă.

De o importanță deosebită sunt monedele și tezaurile monetare datând din secolele I-III d.Hr. descoperite la Bârlad, Cetățuia-Puiești²⁴. La aceste descoperiri numismatice se adaugă și cele privind importurile romane reprezentate prin amfore de la Vătrișoia sau Murgenii²⁵. De asemenea, așezările și necropolele carpice din secolele II-III d.Hr. au fost identificate într-un număr însemnat, atestându-se un contact cu imperiul roman, dar și cu lumea sarmatică, așa cum o dovedesc descoperirile de la Bârlad, Epurenii, Ghermănești-Banca, Ivești, Suseni-Băcani, Giurcani-Găgești, Șuletea, Lățești-Murgenii, Mălușteni, Rânceni-Berezeni²⁶.

Și în secolele III-IV d.Hr. este atestată prezența populației băștinașe pe cale arheologică prin descoperirile de la Pietriș²⁷, Fălciu²⁸, Fîntînele-Zorleni²⁹, Fedești-Șuletea³⁰, Ivești³¹, Epurenii³² și Valea Seacă-Bârlad³³.

311, 312-113, 328-329, 332, 336, 341; Elvira Safta, **op.cit.**, p. 81; Ruxandra Alaiba, **Banca Gară, comuna Banca, jud. Vaslui**, în *CCA. Campania 2008*, Târgoviște, 2009, p. 73-74.

²³ Al. Andronic, **op.cit.**, p. 11; Tamila Marin, **Fedești „Cetățuie”, com. Șuletea, jud. Vaslui**, în *CCA. Campania 1998*, Vaslui, 1999, p. 40.

²⁴ V. Mihăilescu-Bîrliba, **Circulația monetară la triburile libere de la răsărit de Carpați (sec. II-IV)**, în *MemAntiq*, II, 1970, p. 325-326.

²⁵ Ș. Sanie, **Două mici depozite de amfore romane descoperite în Moldova**, în *SCIV*, 19, 2, 1968, p. 345-350.

²⁶ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Emilia Zaharia, **op.cit.**, p. 319, 330, 343-344, 376, 345-346, 347-348, 349, 352; G. Coman, **op.cit.**, p. 55-56, 61, 70-72, 126, 164-164, 233-234.

²⁷ N. Zaharia, Emilia Zaharia, V. Palade, **Sondajul din necropola de la începutul epocii migrațiilor de la Pietriș**, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 591-597.

²⁸ V. Palade, **Necropola din sec IV e.n. de la Fălciu (jud. Vaslui)**, în *Carpica*, IV, 1971, p. 215-223.

²⁹ Idem, **Un cuptor de la Fîntînele (com Zorleni, jud. Vaslui)**, în *MemAntiq*, I, 1969, p. 339-361.

³⁰ Idem, **Un nou centru de prelucrare a cornului de cerb în secolul al IV-lea e.n. de la Fedești, com Șuletea (jud. Vaslui)**, în *Carpica*, IV, 1971, p. 207-214; M. Mamalaucă, **Șuletea, com. Șuletea, jud. Vaslui**, în *CCA. Campania 2000*, Suceava, 2001, p. 247-248.

³¹ M. Mamalaucă, **Ivești, jud. Vaslui**, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p. 63; Idem, **Pogonești-Ivești, jud. Vaslui**, în *CCA. Campania 1996*, București, 1997, p. 46; Idem, **Pogonești-Ivești, jud. Vaslui**, în *CCA. Campania 1997*, Călărași, 1998, p. 58; Idem, **Pogonești-Ivești, jud. Vaslui**, în *CCA. Campania 1998*, Vaslui, 1999, p. 87; Idem, **Polocin, com. Ivești, jud. Vaslui**, în *CCA. Campania 2003*, Cluj-Napoca, 2004, p. 244-245; M. Mamalaucă și colab., **Polocin, com Pogonești, jud. Vaslui**, în *CCA. Campania 2007*, Iași, 2008, p. 231-232.

³² N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Emilia Zaharia, **op.cit.**, p. 337; Ruxandra Alaiba, V. Alaiba, **Banca Gară-Șapte Case. Ceramică-forme, funcții, proporții**, în *ActaMM*, XXX, vol. I, 2009, p. 9-36.

Continuitatea de locuire a populației autohtone este dovedită și pentru secolele V-XI, datorită cercetărilor de suprafață, a sondajelor și săpăturilor arheologice sistematice întreprinse în județul Vaslui. Astfel au fost descoperite așezările datând din secolele VI-VII la Bârlad, Bîrlălești-Epurenii, Dodești-Viișoara, Horga-Epurenii, Fălciu, Pojorâni-Vetrișoia, Simila-Zorlenii, Vădenii-Murgenii³⁴. Populația din aceste așezări a întreținut relații strânse cu lumea sud-dunăreană și bizantină, dovadă fiind numeroasele obiecte de podoabă, monedele izolate și tazele monetare bizantine³⁵. Descoperirile arheologice din zona bîrlădeană dovedesc pentru secolele următoare o mare densitate a așezărilor din secolele VIII-XI, cum ar fi cele de la Dodești-Viișoara, Fălciu, Vădenii-Murgenii, Bîrlălești-Epurenii, Fedești-Șuletea, Banca constatându-se, astfel, pe lângă o continuitate de locuire și o unitate culturală pe o arie mult mai întinsă, cuprinzând toate regiunile românești³⁶.

Descoperirile arheologice și cercetările de suprafață au dovedit continuitatea de locuire a populației românești pe meleagurile vasluiene, în zona orașului Bârlad și în secolele XI-XII prin cercetările efectuate la Dodești-Viișoara, Ghermănești-Banca, Igești-Blăgești, Lătești-Murgenii, Lupești-Mălușteni, Șuletea³⁷, dar și la începutul secolului XIII-XIV așa cum o atestă descoperirile de la Bârlad, Pordana-Bârlad, Bîrlălești-Epurenii, Bursucii-Epurenii, Mălușteni, Murgenii, Banca³⁸.

³³ V. Palade, *Ateliere pentru lucrat pieptenii din os din secolul al IV-lea e.n. de la Bârlad-Valea Seacă*, în *ArhMold*, IV, 1966, p. 261-277; Idem, *Noi ateliere de lucrat pieptenii din corn de cerb din secolul al IV-lea e.n. la Valea Seacă-Bîrlad*, în *Carpica*, II, 1969, p. 234-251; Idem, *Necropola din secolul al IV-lea e.n. de la Bîrlad-Casa de apă*, în *MemAntiq*, III, 1971, p. 259-275; V. Palade, Eugenia Popușoi, Nicoleta Ciucă, *Bârlad „Valea Seacă”, jud. Vaslui*, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p. 12; Eugenia Popușoi, *Bârlad-Valea Seacă, jud. Vaslui*, în *CCA. Campania 1983-1992*, București, 1997, p. 6.

³⁴ D.Gh. Teodor, *Regiunile răsăritene ale României în secolele VI-VII*, în *MemAntiq*, I, 1969, p. 181-206; Idem, *Unele probleme privind evoluția culturii materiale din Moldova în secolele VI-X*, în *Carpica*, II, 1969, p. 253-307; Nicoleta Ciucă, *Descoperirile de tip protodridu la Bîrlad-cartierul Munteni, jud. Vaslui (1964)*, în *Materiale*, X, 1973, p. 225-229; G. Coman, *op.cit.*, p. 70-72, 127-130, 131-132, 134, 191-192, 261, 265-267, 285.

³⁵ G. Coman, *Evoluția culturii materiale din Moldova de sud în lumina cercetărilor arheologice cu privire la secolele V-XIII*, în *MemAntiq*, III, 1971, p. 479-497; Idem, *Cercetări arheologice cu privire la secolele V-XI, din sudul Moldovei (steapa colinară Horincea-Elan-Prut)*, în *ArhMold*, VI, 1969, p. 277-301; I. Mitrea, *op.cit.*, în *SCS*, 1972, p. 131.

³⁶ D.Gh. Teodor, *Contribuții la cunoașterea culturii Dridu pe teritoriul Moldovei*, în *SCIV*, 19, 2, 1968, p. 227-278; Idem, *Elemente și influențe bizantine în Moldova în secolele VI-XI*, în *SCIV*, 21, 1, 1970, p. 116-118, 124; G. Coman, *Cercetări arheologice în sudul Moldovei cu privire la secolele V-IX*, în *SCIV*, 20, 2, 1969, p. 287-314; Idem, *Mărturii arheologice privind creștinismul în Moldova secolelor VI-XII*, în *Danubius*, V, 1971, p. 76; Ruxandra Maxim-Alaiba, *Banca, „Șapte Case”...*, p. 10; M. Rotaru, C. Onel, *Cercetări arheologice în așezări din secolele V-XV în partea de sud-est a județului Vaslui*, în *Acta MM*, XXVIII-XXIX, 2007-2008, p. 184-189; G.D. Hânceanu, *Tipuri de zăbale din secolele X-XI descoperite în Bazinul Bârladului*, în *Acta MM*, XXX, vol. I, 2009, p. 90-101.

³⁷ Al. Andronic, *op.cit.*, p. 13; N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Emilia Zaharia, *op.cit.*, p. 345, 346-348, 355.

³⁸ V. Spinei, *Unele considerații cu privire la descoperirile arheologice din Moldova din secolul al*

Odată cu întemeierea statului feudal Moldova, la mijlocul secolului al XIV-lea, s-a constatat o creștere a așezărilor sătești menționate ulterior și în izvoarele scrise. De asemenea, în epoca feudală au existat și în zona așezării urbane Bârlad condiții economico-sociale propice ca unele așezări să cunoască diverse procese de transformare. Orașul Bârlad, așa cum o demonstrează cercetările efectuate până în prezent, a beneficiat de existența unei piețe economice locale dezvoltată, fapt care justifică ascensiunea social economică și politică a orașului medieval Bârlad³⁹.

3. Originea și evoluția orașului Bârlad în secolele XIV-XV

a. Originea numelui de Bârlad

În privința originii numelui de Bârlad s-au conturat două opinii. Unii specialiști au considerat că ar fi de origine slavă având ca rădăcină *berlo*, care se traduce prin *băț*, *mui*, *creangă*⁴⁰, iar alții au susținut că ar fi de origine peceneg-cumană, provenind de la radicalul *bilad*, care se traduce prin *târg* sau *oraș*⁴¹.

Numele târgului apare și ca nume personal. Într-un document apare ca fiind un loc din pustiu unde există un pod a lui *Bârladu*⁴². Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea în nordul Moldovei termenul de *bârlad* este întrebuințat ca un nume comun cu înțelesul de *tâlhar*⁴³.

Proveniența toponimului Bârlad, a constituit un subiect controversat. Au fost emise mai multe ipoteze că această denumire ar fi fost împrumutată de la o localitate transilvăneană, că ar avea la origine un nume de persoană, că ar deriva de la numele berladnicilor sau de la hidronimul identic⁴⁴. În documente Bârladul este numit *târg*⁴⁵.

XII-lea până în prima jumătate a secolului al XIV-lea, în *SCIV*, 21, 4, 1970, p. 595-617; G. Coman, *Cercetări arheologice în sudul Moldovei...*, 287-314; Idem, *Evoluția culturii materiale din Moldova...*, p. 479-497; N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Emilia Zaharia, *op.cit.*, p. 312-313, M.D. Matei, *Săpăturile de salvare din cetatea de pământ de la Bîrlad*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 645-655; G. Coman, *Statornicie...*, 1980, p. 70-72, 127-130, 173-175, 186-188; Ruxandra Maxim-Alaiba, *Banca, „Șapte Case”...*, 1996, p. 10; M. Rotaru, C. Onel, *op.cit.*, p. 184-189; Gh. Gheorghe, *O monedă de la Alexandru cel Bun pe Lahova, comuna Banca (județul Vaslui)*, în *Acta MM*, XXX, vol. I, 2009, p. 119-120.

³⁹ Al. Andronic, *op.cit.*, p. 14.

⁴⁰ I. Bogdan, *Diploma bârlădena din 1134 și Principatulul Bârladului*, în *AARMSI*, seria II, tom. XI, București, Tipografia Academiei Române, 1889, p. 105-107.

⁴¹ Al. Philippide, *Originea românilor*, vol. II, Iași, 1928, p. 362-370.

⁴² **DIR. A. Moldova**, veacul XVI, vol. IV, (1591-1600), comitetul de redacție Ion Ionașcu, L. Lăzărescu-Ionescu, Barbu Câmpina, Eugen Stănescu, D. Prodan, Mihai Roller, București, Editura Academiei, 1952, p. 114-115, nr. 141.

⁴³ C.C. Giurescu, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea*, București, Editura Academiei, 1967, p. 192.

⁴⁴ V. Spinei, *Începuturile vieții urbane la Bîrlad și problema berladnicilor*, în *AIIAI*, XVI, 1979, p. 272-273.

⁴⁵ M. Costăchescu, *Documente moldovenesti înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, *Documente interne, Urice (Ispisoace), Surete, Regeste, Traduceri, 1438-1456, Documente externe, Acte de împrumut, de omagiu, tractate, solii, privilegii comerciale, slav-conducte, scrisori, 1387-1458*, Iași, 1932, p. 682-683, nr. 192.

b. Originea și evoluția orașului Bârlad în secolele XIV-XV

Începuturile așezării urbane Bârlad au fost puse în legătură cu cetatea de pământ situată în apropierea acestuia, la sud de oraș, între malul râului cu același nume și calea ferată⁴⁶. Dimitrie Cantemir a atribuit „construcția” locuitorilor zonei: „La depărtare de o milă italienească, în jos, pe malul râului, se văd rămășițele unei cetăți foarte vechi, numită astăzi Cetatea de pământ”. Autorul menționează că nu a fost descoperită nicio temelie care să ateste cine este „ziditorul”, dar se văd ziduri făcute din pământ care par să fi fost construite pentru a împiedica năvălirile tătare⁴⁷. Iar o altă opinie susține că această cetate ar data din anul 1476, când oastea lui Ștefan cel Mare a ridicat-o pentru a se apăra de turci, apoi a părăsit-o, arzând-o și retrăgându-se spre Războieni. Cetatea, de formă rectangulară, cu laturile inegale, era fortificată cu val de pământ și palisadă de lemn. Nivelul de cultură sărac demonstrează că nu a avut o perioadă de funcționare prea îndelungată, fortificațiile fiind distruse prin incendiere. Perimetrul cetății nu corespundea cu acela al orașului vechi⁴⁸.

Cetatea de pământ de la Bârlad este situată la circa 600 m sud-est de gara orașului și se prezintă sub forma unor ridicături de pământ care se înalță la aproximativ 5 m deasupra luncii apei Bârladului⁴⁹.

În urma cercetărilor arheologice întreprinse, între anii 1958, 1961-1962, la Cetatea de pământ de la Bârlad s-a concluzionat că este o cetate construită din pământ și lemn, al cărui sistem de fortificații nu a mai fost întâlnit în Moldova, dar cunoscut în alte părți ale Europei răsăritene, unde a fost întrebuintat la fortificarea unor orașe, fiind vorba de sistemul palisadelor. Elementul esențial al acestei construcții se pare că este palisada, la care se adugă valul de pământ și șanțul de apărare⁵⁰.

Avându-se în vedere cercetările efectuate se pare că intrarea cetății era situată în latura de vest a fortificației, singurul loc pe unde se putea face legătura între cetate și platoul din față. Suprafața interioară a cetății era destinată, după cum au dovedit cercetările arheologice, construcțiilor menite să adăpostescă pe oștenii și comandanții care compuneau garnizoana, singurul nivel de locuire fiind din secolul XV. Locuințele din cuprinsul cetății se împart în două categorii: locuințe de suprafață, fiind sesizate un număr de 18 și bordeie în număr de 17, fiind construite din pământ și

⁴⁶ N. Stoicescu, **Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova**, București, Direcția Patrimoniului Cultural Național, Biblioteca Monumentelor Istorice din România, 1974, p. 81.

⁴⁷ D. Cantemir, **op.cit.**, p. 22.

⁴⁸ M.D. Matei, **Date noi în legătură cu cetatea de pământ de la Bârlad**, în *SCIV*, 10, 1, 1959, p. 117-134; Idem, **Săpăturile de salvare din cetatea de pământ de la Bârlad**, p. 645-655; Gh. Clapa, **Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă vasluiene din timpul lui Ștefan cel Mare și Sfânt (1457-1504)**, în *ActaMM*, XXX, vol. I, 2009, p. 157-161.

⁴⁹ **Ibidem**.

⁵⁰ M.D. Matei, L.N. Chițescu, **Cetatea de pământ de la Bârlad – monografie arheologică**, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2002, p. 14-20.

lemn⁵¹.

În urma cercetării efectuate au fost scoase la lumină numeroase fragmente ceramice. Grupa cea mai bogat reprezentată o constituie ceramica de uz comun lucrată la roată (oale, borcane, căni, pahare, cupe, străchini). De asemenea a fost descoperită și ceramică decorativă (cahle). O pondere numeroasă în cadrul obiectelor descoperite o dețin și obiectele lucrate din metal. Dintre acestea pot fi amintite: obiecte de uz casnic și unelte meșteșugărești (cuțite, linguri, foarfece, lacăte, chei, undițe), piese de armament și echipament militar (vârfuri de săgeată, vârfuri de lance), piese de harnașament și obiecte pentru îngrijirea cailor (pinteni, potcoave, catarama, scări de șa), precum și alte obiecte (cuie). Au fost descoperite, de asemenea, patru monede anepigrafe, jumătăți de groși, emise pe timpul lui Ștefan cel Mare⁵².

Construcția a fost realizată în apropierea apei Bârladului, loc care oferea avantajul unei înălțimi și care, prin poziția sa la mijlocul deschiderii văii, asigura condiții, atât pentru o bună supraveghere, cât și pentru apărarea ei. Se pare că aceste cetăți erau construite în preajma și în vederea unor invazii previzibile și iminente⁵³.

Cea mai veche mențiune a Bârladului într-un izvor diplomatic, care reprezintă în același timp și atestarea documentară certă a acestei localități, provine dintr-un act de danie acordat de Alexandru cel Bun, la data de 28 iunie 1401, unde este amintit și boierul Negru de la Bârlad ca martor⁵⁴.

Și târgul Bârlad, alături de Bacău și Târgu Trotuș, este amintit în privilegiul comercial din data de 6 octombrie 1408 acordat de voievodul Moldovei, Alexandru cel Bun, negustorilor din Liov, stabilind taxele vamale pentru diferite cantități și feluri de mărfuri, precum și locurile în care aceștia urmau să plătească aceste taxe. În acest document este specificat că negustorii care vor duce care cu pește din Țara Românească, de la Brăila trebuie să plătescă și la Bârlad o taxă de un gros și jumătate de grivnă⁵⁵. Acest document a fost reînnoit de Ștefan al II-lea în 1434⁵⁶, de Petru Aron în 1456⁵⁷ și Ștefan cel Mare în 1460⁵⁸. Asupra regimului privilegiat în ceea ce privește vama există un document important din ianuarie 1495 prin care Ștefan cel Mare a mărit și a delimitat ocolul orașenesc. După ce a descris acest hotar, domnul a „întărit legea lor veche”, de a nu plăti vama cea mică cu excepția carelor de pește⁵⁹.

⁵¹ **Ibidem**, p. 27-66.

⁵² **Ibidem**, p. 74-144.

⁵³ **Ibidem**, p. 20.

⁵⁴ **DRH. A. Moldova**, vol. I (1384-1448), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu, L. Șimanschi, București, Editura Academiei, 1975, p. 18-20, nr. 13.

⁵⁵ M. Costăchescu, **op.cit.**, p. 630-637, nr. 176.

⁵⁶ **Ibidem**, p. 667-674, nr. 186.

⁵⁷ **Ibidem**, p. 788-796, nr. 231.

⁵⁸ I. Bogdan, **Documentele lui Ștefan cel Mare**, vol. II, **Hrisoave și cărți domnești 1493-1503, tractate, acte omagiale, solii, privilegii comerciale, slav-conducte, scrisori, 1457-1503**, București, 1913, p. 271-282, nr. CXXVIII.

⁵⁹ **Ibidem**, p. 339-340, nr. CL; I. Antonovici, **op.cit.**, vol IV, p. 7-8, nr. IV.

Bârladul apare ca important punct comercial de tranzit dintre Polonia și Țara Românească, care a beneficiat de un regim special. Târgoveții au fost scutiți de plata taxei pentru mărfurile care erau aduse spre desfacere pe piața orașului, excepție făcând peștele pentru care plăteau o taxă în natură. Acest lucru poate fi pus în legătură cu vechimea orașului, căruia la întemeierea statului, primii domni i-au lăsat acest regim, în schimbul recunoașterii autorității lor⁶⁰. În ceea ce privește activitatea comercială Nicolae Iorga afirma că „numărul negustorilor săi (ai orașului n.n.) ce treceau cu vite la Brașov în 1500, întrece pe al oricărui oraș din Moldova”, exceptând Suceava și Romanul⁶¹.

Bârladul este menționat și în tratatul de la Lublau din 1412 în care era prevăzută o anumită împărțire a Moldovei între Polonia și Ungaria. Polonia urma să ia jumătate din țară cu orașele Iași și Cetatea Albă, iar Ungariei îi revenea cealaltă jumătate de țară cu Bârladul și Chilia⁶².

Domeniul mănăstiresc, care prin mărimea și prin implicațiile largi, a ocupat o poziție în cadrul stăpânirii funciare. Dinamica evoluției proprietății mănăstirești în Moldova secolelor XIV-XVI poate fi prezentată doar în strânsă legătură cu derularea proceselor social-politice și economice ale perioadei. În funcție de contextul politic intern și extern o serie de domenii au influențat pozitiv creșterea proprietăților mănăstirești și au susținut activ monahismul. În Moldova numeroase mănăstiri care au fost înzestrate cu sate, alte bunuri, iar mai târziu cu privilegii de imunitate. Din analizarea informațiilor oferite de izvoarele epocii, în special a documentelor interne de cancelarie se poate observa că ele reflectă aspecte legate de actul donației și a bunurilor transferate către aceste locașuri, ceea ce oferă posibilitatea de a urmări dinamica evoluției domeniului mănăstiresc în Moldova. Domnitorii moldoveni au fost primii care au pus bazele materiale ale patrimoniului mănăstirilor moldovenești prin acțiunile lor de înzestrare a așezămintelor monahale cu sate, pământuri, păduri, poieni, ape, venituri de la vămi. Pe lângă daniile și întăririle existente au fost acordate mănăstirilor și scutiri de taxe, totale sau parțiale, de natură fiscală, administrativă și judiciară⁶³. Printr-un act de la 20 august 1422 veniturile vămii de la târgul Bârlad au fost trecute în beneficiul mănăstirii Bistrița⁶⁴. Ștefan voievod printr-un document emis la 26 mai 1442 din Bârlad a dăruit mănăstirii Zografi un mertic anual⁶⁵.

⁶⁰ C.C. Giurescu, *op.cit.*, p. 192.

⁶¹ N. Iorga, *Istoria comerțului românesc. Drumuri, mărfuri, negustori și orașe*, București, 1915, p. 179-180.

⁶² E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. I, partea a II-a, 1346-1450, culese, adnotate și publicate de Nic. Densușianu, cu șese tabele facsimile heliografice și cu două apendice *Documente slavone, 1198-1459*, București, publicate sub auspiciile Academiei Române și ale Ministeriului Cultelor și Instrucțiunii Publice, 1890, p. 283-287, nr. CCCCI.

⁶³ I. Sava, *Domeniul mănăstiresc în Țara Moldovei în anii 1398-1457*, în *ActaMM*, XXVIII-XXIX, 2007-2008, p. 220-226.

⁶⁴ *DRH*, A, vol. I (1384-1448), 1975, p. 75-76, nr. 51.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 311-312, nr. 221.

În perioada evului mediu domnitorii au acordat o atenție deosebită stăpânirii funciare și evoluției ei în spațiul Moldovei și implicit în tot spațiul românesc. Privitor la acest aspect există numeroase documente, în acest sens poate fi amintit documentul emis la 10 februarie 1429-7 iulie 1430 de către Alexandru cel Bun, care i-a dăruit lui Danciul și fraților săi satul tatălui lor „unde cade Hubalna în Bîrlad”, cu hotarul lui vechi⁶⁶. Din Suceava, la data de 29 ianuarie 1434, Ștefan voievod i-a întărit lui Gruban satele Șuşnești și Tămașul și un loc mai sus de Cărăpciunești lângă târgul Bârlad⁶⁷.

Bârladul apare alături de Vaslui în scrisoarea din 1 septembrie 1435, prin care Iliș-vodă (fiul lui Alexandru cel Bun) l-a anunțat pe Vladislav Iagello, regele Poloniei, că s-a împăcat cu fratele său, Ștefan voievod, dându-i acestuia în stăpânire, între altele, orașul Bârlad și ocolul acestui oraș⁶⁸. În anii care au urmat voievozii Ștefan și Iliș au emis o serie de acte de cancelarie domnească din sau pentru acest oraș, astfel au fost întărite și s-au dăruit mai multor persoane mai multe sate sau locuri pentru a întemeia sate, prisăci, vii, mori, precum și alte privilegii.

Numele orașului Bârlad se reîntâlnește și în documente emise de cancelaria voievodală în cel de-al doilea sfert al secolului al XV-lea, atât pentru uz intern cât și extern. Printr-un document emis la 25 septembrie 1439 din Bârlad, Ștefan voievod promitea regelui Poloniei, Vladislav ajutor contra dușmanilor săi, cerând de la rege același lucru⁶⁹.

Orașul Bârlad a fost martorul mai multor evenimente din secolele XIV-XV. Prosperitatea așezării au făcut-o ținta atacurilor de jaf ale tătarilor. Astfel, la 28 noiembrie 1439 și la 12 decembrie 1440 au năvălit tătarii și au ars orașul Bârlad⁷⁰.

Orașul s-a refăcut, probabil, repede deoarece în primăvara anului următor, 16 aprilie 1441, Iliș vodă a emis din Bârlad un act de danie, prin care i-a întărit lui Cozma Pivniciariul satele Dilțegani, pe Bogdana, unde a fost Niagșia și Dărești, pe Albiia, precum și poiana de la Hovrăleata, cu hotarele lor vechi⁷¹. La 30 august 1442, Ilie și Ștefan voievod, i-au întărit lui Marco, fiul lui Bonte, un loc de moară în Bârlad⁷². Prin documentul emis la data de 18 iunie 1444, Ștefan voievod i-a întărit preotului Toader din Bârlad moara fratelui său, preotul Draghie, pe Simila, un loc pustiu pe valea Similei, de la moară până lavărsare, pentru a-și întemeia un sat, precum și locul unde a fost mănăstirea fratelui său, pe Lahova⁷³.

Domnitorii care au urcat pe tronul Moldovei, în perioada imediat următoare, au

⁶⁶ *Ibidem*, p. 127-128, nr. 85.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 177, nr. 125.

⁶⁸ M. Costăchescu, *op.cit.*, II, p. 678-681, nr. 191.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 714-715, nr. 207.

⁷⁰ *Letopisețul anonim al Moldovei*, în *Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI*, publicate de Ion Bogdan, ediție revăzută și completată de P.P. Panaitescu, București, Editura Academiei, 1959, p. 15.

⁷¹ *DRH, A*, vol. I (1384-1448), 1975, p. 298, nr. 213.

⁷² M. Costăchescu, *op.cit.*, p. 100-104, nr. 33.

⁷³ *DRH, A*, vol. I (1384-1448), 1975, p. 351-352, nr. 248.

acordat o atenție deosebită și problemei funciare. Privitor la problema funciară există numeroase documente și pentru această perioadă, în acest sens poate fi amintit documentul emis la data de 15 septembrie 1448, de către Petru voievod, care i-a dăruit lui Marco, printre altele, și satul Pancești, „la obârșia Bârladului”⁷⁴. Printr-un document emis la 5 iunie 1449, la Suceava de către Alexandru voievod i-a fost întărită lui Coste pârcălab și o moară în Bârlad⁷⁵.

Venirea la domnia Moldovei a lui Ștefan cel Mare, la 12 aprilie 1457, a oferit posibilitatea să se constate că orașul a intrat într-o nouă fază a dezvoltării sale. Domnitorul a acordat o atenție deosebită târgului Bârlad implicându-se în toate aspectele vieții urbane, lucru atestat de documentele emise din sau pentru acest oraș.

Privitor la atribuțiile judecătorești ale lui Ștefan cel Mare, la 5 decembrie 1460, acesta a dat o hotărâre în procesul pe care l-au avut Ivașco comisul cu Toma Dumitrescul și cu Coste Turbure pentru satele Săseștii de pe Bârlad și Româneștii de pe Jeravăț, unde a dat dreptate celui dintâi, document pe care a fost aplicat și sigiliul⁷⁶. Acest sigiul are 80 mm în diametru și prezintă în centru un scut, având capul de bour cu o stea cu cinci raze între coarne, în dreapta rozeta cu cinci petale iar în stânga semiluna conturată⁷⁷.

La data de 5 iunie 1476, voievodul le-a scris brașovenilor despre atacul împotriva turcilor rugându-i să îl înștiințeze despre „mișcările” acestora⁷⁸.

Ștefan cel Mare a emis mai multe documente prin care a confirmat sau a dăruit mai multe sate sau locuri pentru a întemeia sate, prisăci, vii, mori, precum și alte privilegii locuitorilor din zona târgului⁷⁹.

Izvoarele scrise sunt insuficiente pentru clarificarea tuturor aspectelor legate de geneza și evoluția orașului Bârlad, dar reprezintă un reper foarte important pentru concluziile care se impun. Analizate împreună cu izvoarele istorice nescrise existente ajută la conturarea unei imagini cât mai clare a Bârlad medieval. O contribuție deosebită la cunoașterea istoriei Bârladului o au cercetările arheologice întreprinse pe teritoriul municipiului⁸⁰.

De o importanță deosebită sunt considerate săpăturile arheologice efectuate în partea de sud-est a orașului, la locul numit Prodana, unde a fost întreprins un sondaj

⁷⁴ *Ibidem*, p. 407-408, nr. 285.

⁷⁵ **DRH, A**, vol. II (1449-1486), volum întocmit de Leon Șimanschi, în colaborare cu Georgeta Ignat, Dumitru Agache, București, Editura Academiei, 1976, p. 4-6, nr. 4.

⁷⁶ I. Bogdan, **Documentele lui Ștefan cel Mare**, vol. I, **Hrisoave și cărți domnești 1457-1492**, București, 1913, p. 40-43, nr. XXV.

⁷⁷ Gh. Clapa, **Cultura vasluiană în timpul lui Ștefan cel Mare și Sfânt**, în *ActaMM*, XXVIII-XXIX, 2007-2008, p. 258.

⁷⁸ I. Bogdan, **op.cit.**, II, p. 62-68, nr. XXXIII; I. Antonovici, **op.cit.**, p. 7-8, nr. IV.

⁷⁹ **DRH, A**, vol. II (1449-1486), 1976, p. 230-232, nr. 156; **DRH, A**, vol. III (1487-1504), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu, N. Ciocan, București, Editura Academiei, 1980, p. 21, 81-83, 120-122, 256, 279-283, 288-302, 396-398, 424-425, 471-473, nr. 13, 43, 65, 131, 151, 155-158, 161-163, 224, 339, 363.

⁸⁰ V. Spinei, **op.cit.**, p. 271-293.

între anii 1960-1961, urmat de săpături metodice în cursul anilor 1970-1972 și 1975. Cu prilejul acestor cercetări au fost descoperite vestigii deosebite din perioada de început a orașului, printre acestea se numără: locuințe, cuptoare de ars oale și de uz casnic și ateliere meșteșugărești. În umplutura de pământ care acoperea locuințele și cuptoarele s-au descoperit fragmente ceramice, bucăți de chirpic, obiecte de os, corn de cerb și fier (piroane, cuțite, cuie, vârfuri de săgeți, unelte pentru meșteșugărit). În zona cercetată au fost descoperite, de asemenea, bucăți de zgură și lupe care provin cu certitudine de la atelierele unor meșteșugari care au existat în acea vreme la Bârlad. Ponderea cea mai mare a materialului arheologic o deține ceramica de uz casnic (bocane, câni, ulcioare, amforete, castroane). Vasele erau lucrate cu o roată de turație medie dintr-o pastă fină, cu nisip mărunț ca degresant. Vasele erau decorate cu caneluri, brâuri în relief, motive incizate din benzi orizontale și în val sau imprimate cu un instrument dințat. Culoarea specifică era roșatică-gălbuie. Deși această zonă a Bârladului era dezvoltată din punct de vedere meșteșugăresc se pare că nu depășise stadiul de localitate rurală⁸¹.

Transformarea Bârladului într-un centru cu trăsături urbane se pare că s-a produs după înlăturarea stăpânirii Hoardei de Aur din jumătatea meridională a Moldovei, eveniment care a avut loc, după cum indică descoperirile numismatice, în ultima parte a deceniului șapte din secolul al XIV-lea, ca o consecință a decăderii statului mongol⁸².

Pentru precizarea momentului cristlizării fenomenului urban la Bârlad cercetările nu au adus date edificatoare. Datorită faptului că centrul urban actual corespunde cu perimetrul orașului din evul mediu, posibilitatea efectuării săpăturilor sistematice a fost redusă. Urme din perioada medievală au fost descoperite în mai multe puncte din oraș în timpul lucrărilor cu caracter local și al săpăturilor de salvare. Astfel au fost descoperite fragmente ceramice izolate de la sfârșitul secolului al XIV-lea și prima parte a secolului al XV-lea cu ocazia lucrărilor de fundație de la Cinematograful Victoria, de asemenea, au mai fost descoperite, în alte zone ale orașului diferite obiecte de metal printre care se numără vârfuri și săgeți de fier⁸³.

Așa cum indică izvoarele scrise și cele arheologice, Bârladul și-a continuat evoluția ascendentă în cea de-a doua jumătate a secolului al XV-lea. Importanța sa sporită explică construirea cetății de pământ în vecinătatea orașului, ca urmare a creșterii pericolului otoman.

4. Orașul Bârlad în secolele XVI-XVII

Cercetarea arheologică întreprinsă, în zonele în care a fost permis acest lucru, a scos la lumină vestigii istorice deosebite, care analizate împreună cu aspectele culturii materiale și spirituale oferă posibilitatea emiterii unor concluzii asupra valorii acestui centru urban în veacul al XVI-lea. Deosebit de importante, pentru identificare unor

⁸¹ **Ibidem**, p. 285-286.

⁸² **Ibidem**, p. 287.

⁸³ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Emilia Zaharia, **op.cit.**, p. 312-313.

aspecte legate de evoluția orașului în secolul al XVI-lea sunt descoperirile arheologice existente. În acest sens pot fi amintite fragmente ceramice din secolele XV-XIV descoperite cu ocazia lucrărilor de fundație de la Cinematograful Victoria⁸⁴. A fost descoperită o necropolă din secolele XV-XVI, la intersecția străzii Republicii cu strada Mihail Kogălniceanu, inventarul mormintelor cuprindea, printre altele obiecte de podoabă și monede. Morminte izolate și necropole din perioada medievală au fost identificate și în alte cartiere ale orașului. De asemenea, au mai fost descoperite și o serie de obiecte de fier precum vârfuri de lance și săgeți de fier⁸⁵.

Georg Reicherstorffer amintește de târgul Bârlad ca fiind printre cele „mai însemnate” din Moldova⁸⁶.

Este posibil ca Ștefan voievod să fi avut aici o curte domnească, acest lucru a fost pus în legătură cu emiterea unor documente la 16 aprilie 1441 de către Iliăș voievod și la 26 mai 1442 de către Ștefan voievod din acest oraș⁸⁷. Faptul că orașul a avut o asemenea curte este atestat și într-un document emis la data de 12 decembrie 1594, prin care Aron vodă a dăruit ctitoriei sale din țarina Iașilor satul Rînzăști care a fost ascultător de „curtea noastră din târgul Bârlad”⁸⁸.

Analizând importanța comerțului din zona Moldovei Nicolae Iorga afirma că orașul este „fără biserică domnească, fără curți de locuință, Bârlabul era mult mai rar cercetat de stăpânitorii țerii decât Vasluiul”⁸⁹.

În Bârlad a existat și o Biserică domnească, Adormirea, „a lui Ștefan cel Mare, refăcută de Vasile Lupu”, în 1636, a fost arsă în 1675 și de tătari în 1711. Printr-un document emis la data de 25 decembrie 1632 Ion Carapotona cu cei 12 pângari și preotul Ștefan „dela biserica Domnescă”, împreună cu alți târgoveți din Bârlad au asistat la vânzarea unei părți de sat⁹⁰. Biserica a fost avariata de cutremurul din 1802 în urma căruia a fost zidită din nou între 1804-1807 „prin osteneala și cheltuiala lui Ioan Dămian protopopul și a enoriașilor”, dar în 1813 lucrările încă nu se terminaseră. Biserica a fost reconstruită încă o dată după cutremurul din 1838 când i s-a adăugat priturul, la 1867 a fost construită „vestmântăria”, iar în anul 1937 a fost restaurată⁹¹.

În primele decenii ale secolului al XVI-lea s-au produs evenimente care au avut repercusiuni deosebite asupra evoluției ulterioare a orașului. Este vorba de evoluțiile politice care au condus către o încetare a dezvoltării economice, a unor repercursiuni negative asupra dezvoltării orașelor și satelor românești din Moldova.

⁸⁴ **Ibidem**.

⁸⁵ V. Spinei, **op.cit.**, p. 287.

⁸⁶ **Călători străini despre țările române**, vol I, volum îngrijit de Maria Holban, București, Editura Științifică, 1968, p. 198-199; (în continuare se va cita **Călători...**).

⁸⁷ **DIR, A**, veacul XIV, XV, vol. I, (1384-1475), 1954, p. 174, nr. 209, p. 181-182, nr. 217.

⁸⁸ **Ibidem**, veacul XVI, vol. IV, (1590-1600), 1952, p. 117-118, nr. 144; N. Stoicescu, **op.cit.**, p. 82; Gh. Clapa, **op.cit.**, p. 144-148.

⁸⁹ N. Iorga, **op.cit.**, p. 179-180.

⁹⁰ I. Antonovici, **op.cit.**, p. 67-68 nr. XXXVII.

⁹¹ N. Stoicescu, **op.cit.**, p. 84; Gh. Clapa, **op.cit.**, p. 141-143.

Invaziile tătarăști din vremea lui Bogdan cel Orb (1504-1517) au produs mari devastări pe teritoriul statului moldovean. În acest sens poate fi relevat faptul că la 31 ianuarie 1526 Ștefăniță voievod (1517-1527) a scris Judelui și pârcălabilor din Brașov că țara sa este „pustiită și arsă” de turci, tătari, leși și munteni⁹².

Repercursiuni negative asupra dezvoltării orașelor va avea și expediția turcească de la 1538, când Moldova a fost cucerită de sultanul Soliman Magnificul și a fost instalat ca domn Ștefan Lăcustă⁹³.

În anul 1539, solul polon Iakob Wilamowski a constatat că Moldova era devastată în urma luptelor care au avut loc în această zonă în mod special cu tătarii⁹⁴.

Foametea cauzată de invazia lăcustelor în timpul domniei lui Ștefan Lăcustă (1538-1540), ciuma din 1533, seceta din 1560, care a afectat grânele, dar și diferitele calamități naturale au avut un efect negativ asupra economiei și demografiei orașului. Prezența trupelor și deplasarea lor au reprezentat și ele un pericol pentru stabilitatea locuitorilor orașului. Astfel, la 1554 domnitorul Moldovei, Alexandru Lăpușneanul a primit ordin din partea sultanului Soliman să participe la expediția militară împotriva Transilvaniei pentru a-l aduce pe tron pe Ștefan, feciorul lui Ianoș Craiul. După domnia lui Alexandru Lăpușneanul (1552-1561 și 1564-1568) a existat o mare instabilitate în ceea ce privește domnia, determinată în special de faptul că tronul a fost scos la mezat și adjudecat de cei dispuși să plătească mai mult. Diverse invazii, ciumă, lăcuste, secetă, au avut urmări grave în dezvoltarea orașelor și satelor printre care și Bârladul⁹⁵.

În vremea lui Ion Vodă cel Cumplit (1572-1574) orașele și satele au fost supuse unor mari devastări în special în 1574, când turcii, conduși de Yusuf Cigala Zade, împreună cu tătarii și muntenii l-au înfrânt pe Ion Vodă⁹⁶.

La fel ca alte orașe și Bârladul, în vremea domniei lui Petru Șchiopu, (1574-1577, 1578-1579 și 1582-1591) foametea, ciuma, datoriile și dobânzile ridicate, contractate de domn pentru a-și prelungi sau cumpăra domnia, repetatele incursiuni ale cazacilor nu au premis niciun fel de redresare economică sau demografică a țării⁹⁷.

Călugărul franciscan Francesco Pastis făcând o călătorie prin Moldova amitește de existența în oraș, în perioada 1595-1596, unei biserici „în care se slujește

⁹² **Călători...**, vol V, volum îngrijit de Maria Holban, M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, Editura Științifică, 1973, p. 241.

⁹³ Gr. Ureche, **Letopisețul Țării Moldovei**, ediție îngrijită de P.P. Panaitescu, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1955, p. 145.

⁹⁴ I. Corfus, **Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVI-lea**, București, Editura Academiei, 1979, p. 25-28, nr. 21.

⁹⁵ Gr. Ureche **op.cit.**, p. 149, 160; Gh. Pungă, **Țara Moldovei în vremea lui Alexandru Lăpușneanul**, Iași, 1994, p. 59-63.

⁹⁶ D.C. Giurescu, **Ion Vodă cel Viteaz**, București, Editura Științifică, 1966, p. 176-179.

⁹⁷ Gr. Ureche, **op.cit.**, p. 202-204; **Călători...**, vol II, p. 455.

după ritul roman”, existând o comunitate însemnată de catolici⁹⁸. La 1646, administratorul bisericilor romano-catolice din Moldova, Marcus Bandinus afirma că biserica catolică este lucrată fără meșteșug din bârne și e acoperită cu rogoz⁹⁹. În secolul al XVII-lea existau în oraș 8 biserici¹⁰⁰.

Toate târgurile moldovenești erau așezate pe pământ domnesc, așa cum rezultă din documentele secolelor XIV-XVII. Dimitrie Cantemir amintește că pentru susținerea curții domnești domnii au „rezervat orașele sau târgurile”, iar orașenii erau supuși numai domnului, căruia îi plăteau „darea”¹⁰¹. Deci orașele moldovene erau considerate drept proprietate domnescă. Locuitorii târgului au beneficiat întotdeauna de oarecare privilegii amintite în documentele emise încă de la începuturile întemeierii orașului, dar aveau și anumite obligații față de domnie, prestarea anumitor „munci” și „slujbe”, obligații militare, obligații în natură¹⁰².

Toate târgurile moldovenești aveau, în afară de vatra pe care erau clădite casele și prăvăliile și un teren agricol, de jur împrejurul vetrei, teren care cuprindea ogoarele, islaz, fâneată, vii, livezi, prisăci, iazuri și heleștee, vaduri de moară și păduri și care, de regulă, era mai mare decât vatra propriu-zisă. Dar în afară de hotar târgul mai aveau și un ocol, adică o suprafață de teren care cuprindea mai multe sate situate de jur împrejurul târgului. Sub raport administrativ, fiscal și vamal, satele din ocol depindeau de târg și nu de ținutul în care se aflau¹⁰³. La fel ca alte orașe și Bârladul a avut pe lângă vatra orașului și un ocol, care cuprindea o serie de sate vecine. Acest lucru este atestat încă din 1435 în scrisoarea care specifică partea din țară peste care va domni Ștefan voievod¹⁰⁴. Ulterior ocolul Bârladului este amintit în documentul emis de Ștefan cel Mare în ianuarie 1495, unde este specificat că a mai fost adăugat la acest teritoriu „o siliște pe Tutova”, pe care domnul a dat 100 de zloți tătarești¹⁰⁵. Treptat au mai intervenit și alte modificări în ceea ce privește ocolul târgului Bârlad, fapt atestat de documentele existente. Astfel, Aron vodă i-a întărit lui Vartic, la 16 martie 1593, vornic de Țara de Jos, printre altele și satul Lăslăoani, care era ascultător de „ocolul târgului Bârlad”, pentru care Vartic a dat 12.000 aspri¹⁰⁶. Un an mai târziu, la 28 martie 1594, același voievod, i-a dat lui Toader Chiriac satul Zorileni, iar în schimb acesta a dat „6 cai învățați”¹⁰⁷. Într-un act din 1 septembrie 1620-31 august

⁹⁸ **Călători...**, vol III, volum îngrijit de Maria Holban, M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, Editura Științifică, București, 1971, p. 639.

⁹⁹ I. Antonovici, **op.cit.**, p. 92, nr. LVI.

¹⁰⁰ Gh. Vrabie, **Bârladul cultural**, București, 1938, p. 37.

¹⁰¹ D. Cantemir, **op.cit.**, p. 93.

¹⁰² C.C. Giurescu, **op.cit.**, p. 150-156.

¹⁰³ **Ibidem**, p. 139-150; C. Burac, **Așezările Țării Moldovei din epoca lui Ștefan cel Mare**, București, Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2004, p. 11-20.

¹⁰⁴ M. Costăchescu, **op.cit.**, II, p. 681-684, nr. 192.

¹⁰⁵ I. Bogdan, **op.cit.**, II, p. 62-68, nr. XXXIII.

¹⁰⁶ **DIR**, A, veacul XVI, vol. IV, (1590-1600), 1952, p. 71-73, nr. 91.

¹⁰⁷ **Ibidem**, p. 105, nr. 127.

1621 Alexandru Iliș i-a întărit lui Ionașco Ghenghea logofătul și fratelui său Grigore, printre altele și satul Mărgiurcani pe Tutova¹⁰⁸. La 21 septembrie 1632-aprilie 1633 Alexandru Iliș i-a dăruit lui Scherlet din Zorleni seliștea Bălăceni, fostă ascultătoare de ocolul Bârlad¹⁰⁹.

În fiecare târg sau oraș au existat două feluri de organe administrative unele reprezentând obștea sau comunitatea orașenilor și altele reprezentând pe domn. Din prima categorie făceau parte șoltuzul, un graf sau un voit și dintr-un număr de doisprezece pârgari, dintre care unul, numit „pârgarul cel mare”, era ajutorul sau adjunctul șoltuzului. Din a doua categorie făceau parte vornicul, posadnicul și diverși dregători domnești. Pe linia organizării administrative, pe lângă organele proprii alese din obștea orașenilor mai existau și dregătorii domnești. Acestea erau vornicul și posadnicul, iar mai târziu în secolul al XVI-lea, ureadnicul¹¹⁰.

Atribuțiile sfatului orașenesc erau numeroase și variate. Sfatul orașenesc reprezenta orașul față de domnie, marii dregători, alte orașe, solii și călătorii străini și, în general față de orice instituție și persoană externă orașului, de asemenea, ei erau cei care administrau orașul și ocolul său, repartizau locuitorilor loturile arabile, judecau neînțelegerile existente. O altă atribuție a sfatului orașenesc era aceea de a trece în catastiful târgului toate schimbările de proprietate intervenite, cum ar fi vânzarea, cumpărarea, dăruirea de case, prăvălii, locuri, vii, livezi etc., dar și pecetea sau sigiliul târgului, care conferea „cărților” orașenești emise autenticitate¹¹¹.

Prima mențiune documentară despre un șoltuz moldovean este din anul 1434 referitoare la șoltuzul Hârlea din Bârlad¹¹². Tot șoltuzi sunt numiți și cârmuitorii din anul 1495¹¹³. În unele documente șoltuzul este numit și voit. În acest sens poate fi amintit actul din 24 iunie 1609 prin care Cîrstea Dănilă voit și 12 pârgari din târgul Bârlad care au adeverit o vânzare¹¹⁴.

Există numeroase documente în care se menționează existența șoltuzilor și pârgarilor din Bârlad. În documentele emise în secolele XV-XVII sunt atestați șoltuzii împreună cu doisprezece pârgarii, care participat la diferite tranzacții comerciale cu sate, mori, prisăci sau alte produse din oraș, ocol sau zonele apropiate¹¹⁵.

¹⁰⁸ **Ibidem**, veacul XVII, vol. IV, (1616-1620), 1956, p. 497, nr. 628.

¹⁰⁹ **DRH, A**, vol. XXI (1632-1633), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu, L. Șimanschi, București, Editura Academiei, 1971, p. 275-277, nr. 218.

¹¹⁰ C.C. Giurescu, **op.cit.**, p. 125-138.

¹¹¹ **Ibidem**, p. 128-133.

¹¹² M. Costăchescu, **op.cit.**, II, p. 675-676, nr. 188.

¹¹³ I. Bogdan, **op.cit.**, II, p. 62-68.

¹¹⁴ **DIR, A**, veacul XVII, vol. II, (1606-1610), 1954, p. 224, doc. 281.

¹¹⁵ **CDM**, vol I (1387-1620), București, Direcția Arhivelor Statului, 1957, p. 217, nr. 885; **DIR, A**, veacul XVI, vol. IV, (1591-1600), 1952, p. 169, nr. 227; **DIR, A**, veacul XVII, vol. I, (1601-1605), 1952, p. 170-171, nr. 242; **DIR, A**, veacul XVII, vol. V (1621-1625), 1957, p. 229-230, nr. 306; **DRH, A**, vol. XIX (1626-1628), volum întocmit de Haralambie Chirca, București, Editura Academiei, 1969, p. 46, 346-347, nr. 33, 264; **DRH, A**, vol. XXI (1632-1633), 1971, p. 233-234, 429-430, nr. 182, 336; **DRH, A**, vol. XXIII (1635-1636), volum întocmit de Leon Șimanschi, Nestor Ciocan, Georgeta Ignat, Dumitru Agache,

Printre atribuțiile a sfatului orașenesc era aceea de a trece în catastiful târgului toate schimbările de proprietate intervenite dar și aplicarea pecetii sau sigiliului târgului, care conferea „cărților” orașenești emise autenticitate. Pecetea cuprindea o imagine, în general în legătură cu bogățiile regiunii respective și avea o inscripție care demonstra că e pecetea orașului respectiv¹¹⁶. Pecetea Bârladului, păstrată pe un act din 2 iulie 1608, are ca element distinct trei pești, aluzie, probabil, la comerțul peștelui din zonă¹¹⁷.

Dimitrie Cantemir amintește despre orașul Bârlad ca fiind capitala județului Tutovei, care deși a fost odată „foarte mare” ajunsese „pustiit” și lipsit „de toate fumusețile”¹¹⁸. Tommaso Alberti, făcând o călătorie de la Constantinopol spre Liov, a trecut în data de 8 decembrie 1612 prin orașul Bârlad pe care l-a caracterizat ca fiind „aproape în întregime distrus și jefuit”¹¹⁹. Aici era scaunul vornicului de Țara de Jos, care era al doilea dregător în ordine ierarhică, după logofăt și care era înlocuit uneori de alți doi vornici¹²⁰. Vornicul era păzitorul curții domnești din oraș, dar și reprezentanții puterii domnești, cu atribuții judecătorești pe teritoriul orașelor respective¹²¹. Orașul a devenit reședința marelui vornic de Țara de Jos, în momentul în care apare această dregătorie. Primul dregător cu acest titlu e Huru „mare vornic de Țara de Jos”, într-o scrisoare, fără dată, adresată jupânului Tămaș din Bistrița¹²².

Orașul avea dregătoria de vornic atunci când l-a primit, în februarie 1541, pe Petru Rareș, care venea cu oaste turcească să ocupe pentru a doua oară scaunul domnesc¹²³. Această dregătorie a fost menționată și în documentele emise ulterior, de asemenea, în unele documente este amintit și uradnicul de Bârlad, care împreună cu șoltuzul și cei doisprezece pârgari au fost martori la diferite tranzacții¹²⁴.

București, Editura Academiei, 1996, p. 40, nr. 41; **CDM**, vol II (1621-1652), lucrare întocmită de Mihai Regleanu, Iulia Gheorghian, Veronica Vasilescu, Doina Duca, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1959, p. 276, nr. 1331.

¹¹⁶ C.C. Giurescu, **op.cit.**, p. 133.

¹¹⁷ **DIR, A**, veacul XVII, vol. II, (1606-1610), 1954, p. 166, doc. 184.

¹¹⁸ D. Cantemir, **op.cit.**, p. 22.

¹¹⁹ **Călători...**, vol. IV, volum îngrijit de Maria Holban, M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, Editura Științifică, 1972, p. 360.

¹²⁰ D. Cantemir, **op.cit.**, p. 22.

¹²¹ C.C. Giurescu, **op.cit.**, p. 138.

¹²² **Ibidem**, p. 193.

¹²³ **Letopisețul Țării Moldovei până la Aron Vodă (1359-1595)**, întocmit după Grigore Ureche vornicul, Istrate logofătul și alții, de Simion Dascălul, ediție îngrijită de C. Giurescu, București, 1916, p. 155-156.

¹²⁴ **DIR, A**, veacul XVII, vol. IV (1616-1620), 1956, p. 201, nr. 250; **DRH, A**, vol. XXI (1632-1633), 1971, p. 65-66, nr. 61; **CDM**, vol II (1621-1652), 1959, p. 311-312, nr. 1525; **CDM**, vol III (1653-1675), lucrare întocmită de Mihai Regleanu, Doina Duca, Constanța Negulescu, Veronica Vasilescu, Cornelia Crivăț, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, 1968, p. 252, nr. 1136; **CDM**, Supliment I, (1403-1700), lucrare întocmită de Maria Soveja, Mihai Regleanu, Doina Tinculescu, Marcel Ciucă, Gabriela Birceanu, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, 1975, p. 294, 323, nr. 914, 1032; **CDM**, vol IV (1676-1700), lucrare întocmită de Mihai Regleanu, Doina Duca Tinculescu, Veronica Vasilescu, Constanța Negulescu,

Dimitrie Cantemir amintește multitudinea „neamurilor” existente pe teritoriul Moldovei. „Afară de moldoveni, ai căror strămoși au venit îndărăt din Maramureș, mai locuiesc în Moldova și greci, albanezi, sîrbi, bulgari, leși, cazaci, ruși, unguri, nemți, armeni, evrei și tigani”¹²⁵. Așa cum relevă documentele existente dar și din artefactele descoperite orașele au avut întotdeauna populația diversificată din punct de vedere etnic. În orașul Bârlad, în evul mediu, din punct de vedere etnic românii erau majoritari, dar exista un număr important și din unguri, armeni, greci¹²⁶. Imaginea amestecului etnic este oferită de documentele din 2 iulie 1608 și 24 iunie 1609 privind vânzarea de ocină la Oleșești către un nepot de soră al „planului Ureche, mare vornic în Țara de jos”. În aceste documente sunt amintite mai multe nume românești și ungurești sau de altă etnie¹²⁷. Pluralitatea elementelor etnice nu a constituit un dezavantaj ci dimpotrivă era considerată ca un factor de progres pentru evoluția ulterioară a orașului.

În evul mediu condiția socială și cea religioasă erau foarte importante. Din punct de vedere social, așa cum rezultă din documentele emise în Moldova, existau mai multe categorii de boieri și dregători domnești, preoți și călugări, meșteșugari, negustori, țărani (vecini sau rumâni) și robi (tigani, tătari și bulgari). Elementul social esențial l-au constituit în primul rând meșteșugarii și apoi negustorii¹²⁸.

Târgurile moldovenești, în marea lor majoritate, s-au format din sate. Grație unui complex de factori economici, politici și demografici au reușit să se dezvolte, iar prin meșteșugarii și negustorii lor, au început să se diferențieze de celelalte așezări vecine. În stadiul inițial al acestei dezvoltări, târgoveții erau și agricultori și meșteșugari, dar pe măsură ce cererea pieței a devenit mai mare târgoveții au părăsit agricultura dedicându-se exculsiv meșteșugurilor¹²⁹.

Ceea ce constituia caracteristica târgurilor erau prăvăriile și atelierele. În majoritatea cazurilor, atelierele erau și prăvălii: croitori, cizmari, șelari, arcari, meșteri care prelucrau metale, iconari vindeau produsele lor în același loc în care le fabricau. Existau și prăvălii propriu-zise ca băcăniile, cârciumile, sărăriile unde nu se făcea decât vânzarea, marfa provenind din altă parte. O situație aparte o aveau tăbăcarii al căror meșteșug impunea așezarea la marginea târgului, sau lângă un curs de apă. Și postăvarii își desfășurau activitățile lângă un curs de apă. La fel ca și în alte centre urbane și în orașul Bârlad au existat numeroși meșteșugari¹³⁰. În perioada 1548-1550 este atestat în documente Lucaci croitorul care e efectuat două transporturi în valoare de 9.300¹³¹.

București, Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, 1970, p. 109-110, 185-186, 452, nr. 413, 788, 2059.

¹²⁵ D. Cantemir, **op.cit.**, p. 119.

¹²⁶ I. Antonovici, **op.cit.**, p. 92, nr. LVI.

¹²⁷ **DIR, A**, veacul XVII, vol. II, (1606-1610), 1954, p. 166, doc. 184.

¹²⁸ C.C. Giurescu, **op.cit.**, p. 104-120.

¹²⁹ **Ibidem**, p. 139-140.

¹³⁰ **Ibidem**, p. 103-104.

¹³¹ R. Manolescu, **Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul (secolele XIV-XVI)**, București,

De asemenea, viața comercială a cunoscut o înflorire deosebită în secolele XV-XVI, acest aspect este evidențiat de privilegiile comerciale acordate de domnii Moldovei de-a lungul timpului. Negoțul se făcea, în mod special, peste hotarele țării. În secolele XIV-XVII produsele de export ale Moldovei erau: vitele, pieile și blănurile, lâna, slănina, seul, ceara, mierea, vinurile. De la Brașov se aduceau în Moldova unelte meșteșugărești și agricole, utilaje pentru brutării, pentru gatere, postavuri apusene și brașovene și arme¹³². În acest sens este amintit Mircea din Bârlad în anul 1503¹³³. Documentele menționează prezența pe piața vremii a negustorilor bârlădeni. La 1646, administratorul bisericilor romano-catolice din Moldova, Marcus Bandinus afirma că locuitorii târgului Bârlad „pentru prelucrarea pământului nu au atâta aplecare, ci mai mult pentru negustorie”¹³⁴. Documentele menționează prezența pe piața Brașovului, în secolul al XVI-lea, în perioada 1529-1554, a unor numeroși negustori bârlădeni, în registrele vigesimei sunt consemnați în jur de 274 de negustori cu aproximativ 451 de transporturi, în valoare de aproximativ 652.100 aspri¹³⁵.

Orașele au fost centrele cele mai populate ale țării cu o deosebită însemnătate economică și administrativă, dar fără îndoială au fost și sediul unor însemnate manifestări culturale și artistice. Existau numeroși meșteșugari și negustori, care „știa carte și purtau corespondență”, în slavă, germană sau latină, așa cum o atestă diversele documente existente. Dezvoltarea meșteșugurilor și a comerțului a impus însușirea unor elemente de cultură necesare la măsurători, schițe, calcule, socotit, citit, scris, realizarea de inscripții. Acest lucru poate fi evidențiat și prin descoperirea unor cahle bogat ornamentate și cu inscripții, sau a unor semne de olar. De asemenea, deosebit de importante pentru perioada evului mediu sunt implicațiile clerului în viața culturală a târgurilor. Un călugăr sau un preot, bun caligraf, putea să „scrie” un text bisericesc atât pentru domn, un mare boier, o mănăstire sau pur și simplu pentru un orășean de vază. Au existat, de asemenea, numeroși tineri din târgurile Moldovei care au urmat cursurile unor universități din Cracovia, Praha sau Viena¹³⁶.

La venirea lui Ștefan cel Mare pe scaunul domnesc, Țara Moldovei era organizată din punct de vedere administrativ-teritorial în subdiviziuni teritoriale cunoscute sub numele de ținuturi, orașe cu ocoale și sate de care depindeau cătunele¹³⁷. Orașul Bârladul, conform documentelor existente, fost reședința unui ținut cu același nume¹³⁸.

Conducătorii ținutului se numeau pârcălabi și erau reprezentanții puterii

Editura Științifică, 1965, p. 200.

¹³² *Ibidem*, p. 146.

¹³³ *Ibidem*, p. 114, 206.

¹³⁴ I. Antonovici, *op.cit.*, p. 93, nr. LVI.

¹³⁵ R. Manolescu, *op.cit.*, p. 260-304.

¹³⁶ C.C. Giurescu, *op.cit.*, p. 167-172.

¹³⁷ C. Burac, *op.cit.*, p. 11-20.

¹³⁸ *Cronica moldo-polonă*, în *Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI*, publicate de Ion Bogdan, ediție revăzută și completată de P.P. Panaitescu, București, Editura Academiei, 1959, p. 186.

domneși în ținut, la fel cum vornicul era reprezentantul puterii domnești în oraș. Prin mai multe documente emise între anii 1466-1499 de către Ștefan cel Mare au fost stabilite o parte din atribuțiile pârcălabilor¹³⁹. Printre atribuțiile pârcălabului de ținut se numărau și încasarea feriei, efectuarea de judecăți, aplicarea de amenzi, efectuarea de anchete penale sau în materie de proprietate în urma dispozițiilor domnului, urmărirea oamenilor fugiți de la cislă, sau a vecinilor plecați de pe proprietățile mănăstirești, anchitarea șoltuzilor, încasarea birului și trimiterea lui la visterie, după listele întocmite¹⁴⁰.

Pentru ținutul Bârlad sunt amintite în documente 38 de sate și o seliște pentru perioada domniei lui Ștefan cel Mare și după domnia acestuia¹⁴¹.

Ținutul Bârlad este amintit frecvent în documentele perioadei. Prin intermediul acestora au fost întărite, dăruite sau vândute mai multor persoane sau mănăstiri, sate, prisăci, vii, mori, precum și au fost acordate diferite alte privilegii¹⁴².

Orașul Bârlad, alături de alte orașe din Moldova, a avut în epoca medievală un rol de seamă lucru atestat atât de izvoarele scrise cât și de cele arheologice.

¹³⁹ **DRH, A**, vol. II (1449-1486), 1976, p. 189-191, 211-213, 221-222, nr. 134, 146, 152.

¹⁴⁰ D. Ciurea, **Organizarea administrativă a statului feudal Moldova (sec. XIV-XVIII)**, în *AIIL*, II, 1965, p. 282.

¹⁴¹ C. Burac, **op.cit.**, p. 10.

¹⁴² **DIR, A**, veacul XVII, vol. III (1611-1615), 1954, p. 44-45, nr. 72; **DIR, A**, veacul XVII, vol. V (1621-1625), 1957, p. 105-106, nr. 148; **DRH, A**, vol. XIX (1626-1628), 1969, p. 167, 386-387, nr. 139, 285; **DRH, A**, vol. XXI (1632-1633), 1971, p. 332-333, nr. 264; **DRH, A**, vol. XXIII (1635-1636), 1996, p. 40, 136-137, 291, 489, 570, nr. 41, 100, 249, 426, 518; **CDM**, vol III (1653-1675), 1968, p. 331, 485, nr. 1542, 2331; **CDM**, vol IV (1676-1700), 1970, p. 160, nr. 661.